

WSTĘPNA OCENA ZMIAN STRUKTURY UŻYTKÓW ROLNYCH W GMINACH POŁOŻONYCH W ZLEWNI KOŚCIAŃSKIEGO KANAŁU OBRY¹

Czesław Przybyła, Karol Mrozik, Iwona Sielska

Katedra Melioracji, Kształtowania Środowiska i Geodezji,
Akademia Rolnicza im. A. Cieszkowskiego w Poznaniu

Wstęp

Użytki rolne (UR) stanowiące przestrzeń produkcyjną rolnictwa w 2004 r. zajmowały 58,2% [GUS 2005] powierzchni Polski (18,2 mln ha). W Wielkopolsce pokrywały natomiast 63% powierzchni województwa (2,98 mln ha). W ich skład wchodziły grunty orne, uprawy trwałe (sady, plantacje krzewów jagodowych, wiklina, chmielniki) oraz trwałe użytki zielone (łąki i pastwiska).

Zliberalizowane stosunki ekonomiczne w gospodarce zapoczątkowane w okresie transformacji systemowej w Polsce wywołały znaczące zmiany w użytkowaniu ziemi [JANKOWIAK 2005]. Od początku lat dziewięćdziesiątych XX w. obserwuje się stałą tendencję zmniejszania powierzchni użytków rolnych. W porównaniu z rokiem 1981 ich areał obniżył się w naszym kraju o 2,6 mln ha (dane z 2004 r.), czyli o 14%.

Występowanie użytków rolnych wykazuje bardzo silne związki z warunkami przyrodniczymi [GŁĘBOCKI i in. 2000]. Zmiany w strukturze rolniczego użytkowania ziemi są natomiast efektem rozwoju społeczno-gospodarczego kraju.

W niniejszej pracy przedstawione zostały wyniki wstępnej oceny zmian struktury użytków rolnych na obszarach wiejskich gmin położonych w zlewni Kościańskiego Kanału Obry w dwóch ostatnich dekadach XX w. i w pierwszych latach XXI w.

Material i metody

W pracy oceniono zmiany w strukturze użytków rolnych 5 gmin wiejskich (Jaraczewo, Kościan, Krzemieniewo, Lipno, Piaski) oraz obszary wiejskie 9 gmin miejsko-wiejskich (Borek Wielkopolski, Dolsk, Gostyń, Koźmin Wielkopolski, Krzywiń, Książ Wielkopolski, Osieczna, Pogorzela, Śmigiel) położonych w zlewni Kościańskiego Kanału Obry. Analizowany obszar wchodzi w skład powiatów: gostyńskiego, jarocińskiego, kościańskiego, krotoszyńskiego, leszczyńskiego i śremskiego (województwo wielkopolskie) i obejmuje obszar 1890 km², co stanowi 6,3% powierzchni województwa wielkopolskiego.

Według regionalizacji fizyczno-geograficznej Polski wg KONDRACKIEGO [2000] badany teren położony jest na Wysoczyźnie Kaliskiej i niewielkim, północno-

¹ Pracę wykonano w ramach projektu badawczego nr 2 P06S 009 27 finansowanego przez Ministerstwo Nauki i Informatyzacji.

wschodnim skrawku Wysoczyzny Leszczyńskiej w makroregionie Nizin Południowowielkopolskich oraz na Pojezierzu Krzywińskim i Równinie Kościańskiej w makroregionie Pojezierzy Wielkopolskich.

Publikacja została opracowana na podstawie danych statystycznych opublikowanych przez Wojewódzkie Urzędy Statystyczne w Kaliszu, Lesznie i Poznaniu w latach 1981-1998 oraz Urzędu Statystycznego w Poznaniu (1999-2005). W artykule pominięto lata, w których niewspółmierne dane publikowane przez poszczególne WUS-y uniemożliwiły zestawienie ich dla badanego obszaru.

Wyniki i dyskusja

W latach 1981-2004 powierzchnia użytków rolnych (tab. 1) analizowanego obszaru uległa zmniejszeniu o 4099 ha i wynosi obecnie 139,842 ha (74% ogółu rozpatrywanej powierzchni). Teren ten można więc zaliczyć do obszarów typowo rolniczych. Największym udziałem użytków rolnych odznacza się Koźmin Wlkp. - 87,2% (tab. 2), najmniejszy charakteryzuje natomiast Osieczną - 60,4%, Dolsk - 64,6%, Książ Wlkp. - 65,8% i Lipno - 67,1%.

Tabela 1; Table 1

Zmiany powierzchni użytków rolnych w latach 1981-2004
Changes in the area of arable land in the years 1981-2004

Rodzaj użytkowania Type of land use	Powierzchnia; Area (ha)							Zmiana powierzchni Area changes (%)	
	1981	1985	1988	1994	1997	2000	2004	1996	2004
								1981 = 100%	
Użytki rolne Agrarian land	143941	14862	143694	143535	142180	141668	139842	99,5	97,2
Grunty orne Arable land	124935	124734	124748	124594	124399	124080	123123	99,7	98,5
Sady; Orchards	807	745	746	832	782	772	669	93,8	82,9
Łąki; Meadows	15893	15988	15987	15805	15248	15077	14186	97,7	89,3
Pastwiska Pastures	2306	2403	2213	2304	1751	1739	1864	103,2	80,8
TUZ (łąki + pastwiska) (meadows + pastures)	18199	18391	18200	18109	16999	16816	16050	98,4	88,2

Źródło; Source: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych WUS Leszno, WUS Poznań, WUS Kalisz (1981-1998) i US Poznań (1999-2005); own elaboration on the basis of statistical data from the Provincial Statistical Offices in Kalisz, Leszno, Poznań (1981-1998) and Statistical Office in Poznań (1999-2004)

Tabela 2; Table 2

Zmiany areалу użytków rolnych na obszarach wiejskich gmin położonych
w zlewni Kościańskiego Kanału Obry w latach 1981-2004

Changes in agrarian land in rural areas of the commune in the Kościan
catchment area of the Obra Canal in the years 1981-2004

Jednostka terytorialna Administrative Unit	Powierzchnia ogółem Total area	Użytki rolne ogółem Total agrarian land	Udział użytków rolnych w powierzchni ogółem	Zmiana udziału UR w powierzchni ogółem w latach
---	-----------------------------------	--	---	---

					Share of agrarian land in the total area		1981-2004 Change in the participation of agrarian land in the total area in 1981-2004
	1981	2004	1981	2004	1981	2004	
	ha				%		
Obszary wiejskie w gminach miejsko-wiejskich; Rural areas of communes:							
Borek Wielkopolski	12142	12142	9402	9342	77,4	76,9	0,5
Dolsk	12213	11874	8485	7667	69,5	64,6	4,9
Gostyń	12612	12612	9989	9865	79,2	78,2	1,0
Koźmin Wielkopolski	14678	14683	12750	12799	86,9	87,2	-0,3
Krzywiń	17749	17749	13291	12844	74,9	72,4	2,5
Książ Wielkopolski	14591	14591	9806	9605	67,2	65,8	1,4
Osieczna	12389	12389	8019	7480	64,7	60,4	4,4
Pogorzela	9213	9213	7052	6951	76,5	75,4	1,1
Śmigiel	18753	18469	14548	13920	77,6	75,4	2,2
Gminy wiejskie: Rural communes							
Jaraczewo	13289	13289	10058	10131	75,7	76,2	-0,5
Kościan	20454	20227	16434	15710	80,3	77,7	2,7
Krzemieniewo	11330	11344	8945	8773	78,9	77,3	1,6
Lipno	10343	10343	7382	6936	71,4	67,1	4,3
Piaski	10076	10076	7780	7819	77,2	77,6	-0,4
Ogółem; Total	189832	189001	143941	139842	75,8	74,0	1,8

Źródło; Source: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych WUS Leszno, WUS Poznań, WUS Kalisz (1982) i US Poznań (2005); own elaboration on the basis of statistical data from Provincial Statistical Offices in Kalisz, Leszno, Poznań (1981-1998) and Statistical Office in Poznań (1999-2004)

W porównaniu z 1981 r. największy spadek udziału użytków rolnych w ogólnej powierzchni danej jednostki terytorialnej stwierdzono w Dolsku - 4,91%, Osiecznej - 4,35% i Lipnie - 4,31. Może to świadczyć m.in. o urbanizacji tego obszaru. Wg badań JANKOWIAKA [2005] na tereny mieszkaniowe i zabudowę przemysłową przeznaczonych zostało 45,1% wyłączonych w latach 1998-2001 gruntów rolnych i leśnych. MORACZEWSKI [2006] oprócz urbanizacji kraju i wzrostu powierzchni lasów zwraca uwagę na znaczną powierzchnię odłogów i ugorów zarówno wśród gruntów ornych, jak i trwałych użytków zielonych. Jedynie Koźmin Wlkp., Jaraczewo i Piaski zanotowały niewielki wzrost udziału użytków rolnych w ogólnej powierzchni danej jednostki terytorialnej.

Tabela 3; Table 3

Struktura użytków rolnych na obszarach wiejskich gmin położonych w zlewni Kościańskiego Kanału Obry w 2004

Structure of agrarian land in rural areas of communes in the Kościan catchment area of the Obra Canal in 2004

Jednostka terytorialna Administrative unit	Rodzaj użytkowania; Type of land use			
	użytki rolne ogółem	w tym: including:	użytki rolne ogó-	w tym: including:

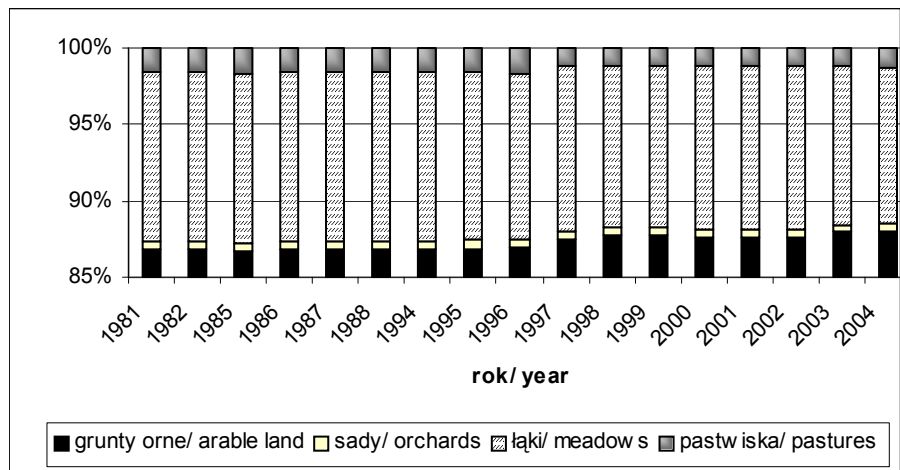
	agrarian land total				łem agrarian land total					
	grunty orne arable land	sady orchards	łąki meadows	pastwiska pastures		grunty orne arable land	sady orchards	łąki meadows	pastwiska pastures	
	ha					%				
Obszary wiejskie w gminach miejsko-wiejskich: Rural areas of communes:										
Borek Wielkopolski	9342	8771	4	491	76	100	93,9	0,0	5,3	0,8
Dolsk	7667	6695	41	833	98	100	87,3	0,5	10,9	1,3
Gostyń	9865	8805	26	1007	27	100	89,3	0,3	10,2	0,3
Koźmin Wielkopolski	12799	12227	47	430	95	100	95,5	0,4	3,4	0,7
Krzywiń	12844	10449	191	1990	214	100	81,4	1,5	15,5	1,7
Książ Wielkopolski	9605	8140	26	1153	286	100	84,7	0,3	12,0	3,0
Osieczna	7480	6522	37	826	95	100	87,2	0,5	11,0	1,3
Pogorzela	6951	6649	6	254	42	100	95,7	0,1	3,7	0,6
Śmigiel	13920	11755	57	1899	209	100	84,4	0,4	13,6	1,5
Gminy wiejskie: Rural communes										
Jaraczewo	10131	8799	37	1152	143	100	86,9	0,4	11,4	1,4
Kościan	15710	12276	90	2940	404	100	78,1	0,6	18,7	2,6
Krzemieniewo	8773	8234	45	404	90	100	93,9	0,5	4,6	1,0
Lipno	6936	6519	29	347	41	100	94,0	0,4	5,0	0,6
Piaski	7819	7282	33	460	44	100	93,1	0,4	5,9	0,6
Ogółem; Total	139842	123123	669	14186	1864	100	88,0	0,5	10,1	1,3

Źródło; Source: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych US Poznań (2005); own elaboration on the basis of Statistical Office in Poznań (2005)

Największa dynamika utraty powierzchni użytków rolnych przypadła na lata 1995-2004. W tym okresie ubyło 94% ze wspomnianych 4099 ha, przy czym zdecydowanie wyróżnił się tutaj rok 2003, gdzie areał UR zmniejszył się o 1028 ha, czyli 1 ogółu. Wyniki te odbiegają od tendencji dla całego kraju, gdzie wg JANKOWIAKA [2005] największa dynamika utraty gruntów służących do produkcji rolniczej wystąpiła w latach 1990-1996. Proces ten różnił się również znacznie wartością dynamiki. W latach 1996-2004 wyniosła ona dla badanego obszaru tylko 0,3% rocznie, podczas gdy dla Polski w latach 1990-2002 - 0,8 rocznie.

W strukturze użytków rolnych obszarów wiejskich zlewni Kościańskiego Kanału Obry dominującą rolę odgrywają grunty orne stanowiące 88% użytków rolnych (2004), co jest wynikiem o 5% wyższym niż w województwie wielkopolskim. Pomimo spadku o 1812 ha powierzchni gruntów ornych (w porównaniu do 1981 r.) zwiększyły one swój udział w strukturze użytkowania gruntów w tym samym okresie o ponad 1% (rys. 1).

zmiany powierzchni; changes in area

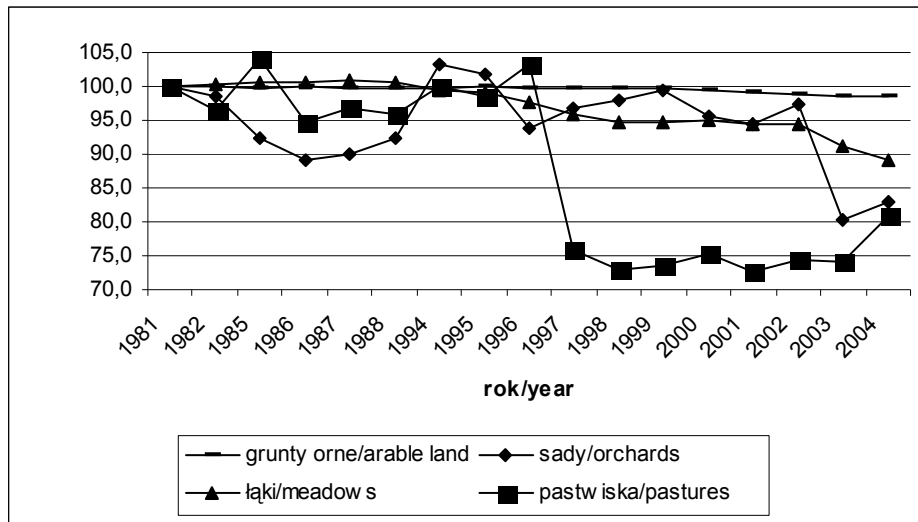

Źródło; Source: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych WUS Leszno, WUS Poznań, WUS Kalisz (1981-1998) i US Poznań (1999-2005); own elaboration on the basis of statistical data from Provincial Statistical Offices in Leszno, Poznań, Kalisz (1981-1998) and Statistical Offices in Poznań (1999-2005)

Rys. 1. Zmiany struktury użytków rolnych w gminach położonych w zlewni Kościańskiego Kanału Obry w latach 1981-2004

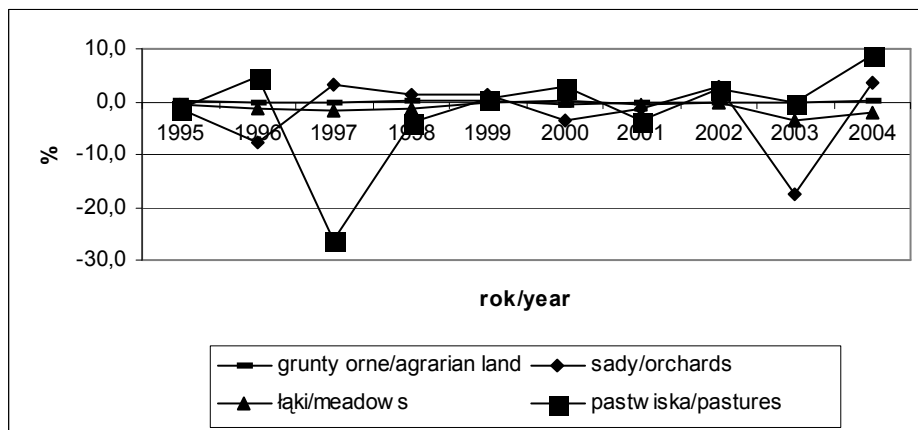
Fig. 1. Structural changes in agrarian land in the communes in the Kościan catchment area of the Obra Canal in the years 1981-2004

Wśród analizowanych jednostek największym udziałem gruntów ornych w strukturze użytków rolnych odznaczają się (2004): Pogorzela - 95,6%, Koźmin Wlkp. - 95,5%, Lipno - 94%, Krzemieniewo, Borek Wlkp. - 93,9% i Piaski - 93,1%. Najmniej gruntów ornych występuje z kolei w Krzywiniu - 81,4% i Kościanie - 78% (tab. 3). Wśród zmian w strukturze użytków rolnych wyraźnie zaznacza się spadek areалу pastwisk po 1996 roku (rys. 2). Z 2306 ha w 1981 r. powierzchnia ta spadła w 1997 roku do 1751 ha, czyli o prawie 25%. Systematyczny ubytek zajmowanego areálu charakteryzuje także łąki (rys. 3). W tym przypadku jednak tendencja utraty powierzchni zapoczątkowana po 1994 r. choć przebiega wolniej, w ostatnich dwóch latach wyraźnie nabiera tempa (średnio 2,8% rocznie).

Źródło; Source: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych WUS Leszno, WUS Poznań, WUS Kalisz (1981-1998) i US Poznań (1999-2005); own elaboration on the basis of statistical data from Provincial Statistical Offices in Leszno, Poznań, Kalisz (1981-1998) and Statistical Offices in Poznań (1999-2005)

Rys. 2. Zmiany powierzchni użytków rolnych w latach 1981-2004 (rok 1981 = 100%)
Fig. 2. Changes of agrarian land area in the years 1981-2004 (year 1981 = 100%)

Źródło; Source: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych WUS Leszno, WUS Poznań, WUS Kalisz (1995-1998) i US Poznań (1999-2005); own elaboration on the basis of statistical data from Provincial Statistical Offices in Leszno, Poznań, Kalisz (1981-1998) and Statistical Offices in Poznań (1999-2005)

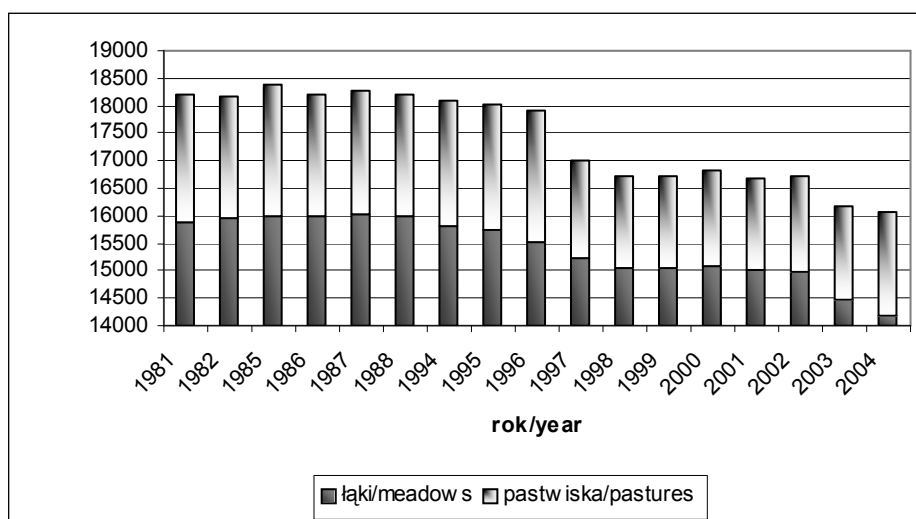
Rys. 3. Dynamika zmian powierzchni użytków rolnych w latach 1995-2004
Fig. 3. Dynamics of changes in the use of agrarian land in 1995-2004

Ogółem areał trwałych użytków zielonych wykazuje tendencję do zmniejszania swojej powierzchni (rys. 4), przy czym proces ten wyraźnie przybrał na sile w 1997 roku. Obecnie TUZ zajmują na analizowanym obszarze 16050 ha (11,5% UR), co stanowi 88% stanu z 1981 roku (rys. 2). MORACZEWSKI [2006] obserwując zmiany areału

trwałych użytków zielonych w Polsce w latach 1980-2004 zauważa, że analizując ubytek powierzchni, należałoby raczej używać sformułowań, iż przestano wypasać bydło i owce (1980-2004) na powierzchni 527,6 tys. ha pastwisk, a łąk nie wykoszono na powierzchni 86,7 tys. ha. Właściwie więc zaprzestano wyłącznie ich użytkować.

Największy udział w strukturze użytków rolnych na obszarach wiejskich łąki wykazują w Kościanie - 18,7% i Krzywiniu - 15,5%, zaś najmniejszy w Piaskach - 5,9%, Borku Wlkp. - 5,3%, Lipnie - 5%, Krzemieniewie - 4,6% i Koźminie Wlkp. - 3,4% (tab. 3). Wyznaczone obszary pokrywają się z wcześniejszymi - wyznaczonymi na podstawie udziału gruntów ornych. Wysoki udział łąk oznacza odpowiednio niższy udział gruntów ornych. Pastwiska, które na analizowanym obszarze stanowią 1,3% UR występują z kolei w największej liczbie w Książu Wielkopolskim - 3%, zaś najmniejszy udział posiadają w Gostyniu - 0,3%, Piaskach, Lipnie, Pogorzeli - 0,6%.

W porównaniu z 1981 rokiem powierzchnia łąk wzrosła wyraźnie tylko w Pogorzeli (o 18%). Niewielki wzrost stwierdzono jeszcze tylko w Jaraczewie (o 2,3%). W Piaskach powierzchnia zajmowana przez łąki praktycznie nie zmieniła się, natomiast na pozostałych obszarach wiejskich zanotowano zmniejszenie areалу łąk. W największym stopniu proces ten jest zauważalny w Osiecznej (spadek o 20%) i Lipnie (o 25%). Jeszcze wyraźniejsze zmiany można zaobserwować w przypadku pastwisk, m.in. wzrost areálu w Koźminie Wlkp. o 73% i Dolsku o 113% oraz spadek w Krzemieniewie o 45%. Zmiany te wynikają jednak z nieznacznych ogólnych powierzchni pastwisk na tych obszarach.

Źródło; Source: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych WUS Leszno, WUS Poznań, WUS Kalisz (1981-1998) i US Poznań (1999-2005); own elaboration on the basis of statistical data from Provincial Statistical Offices in Leszno, Poznań, Kalisz (1981-1998) and Statistical Offices in Poznań (1999-2005)

Rys. 4. Zmiany powierzchni trwałych użytków zielonych w latach 1981-2004

Fig. 4. Change in the area of permanent grassland in the years 1981-2004

Znaczne wahania zajmowanej powierzchni wśród użytków rolnych w poszczególnych latach były powierzchnie przeznaczone pod sady (rys. 2). Jeśli uznać rok 1981 za 100%, to w 1986 r. ten typ rolniczego użytkowania ziemi zajmował już tylko 89,1%, by w 1994 osiągnąć ponownie ponad 100% stanu z 1981 r. i obniżyć się do poziomu 80% w 2003 r. Wahania te wynikały z niewielkiej powierzchni zajmowanej

przez sady (od 0,5 do 0,6% UR).

Zmiany w strukturze użytków rolnych wynikają z różnych przyczyn. Obserwowany do 1987 r. wzrost powierzchni łąk był najprawdopodobniej wynikiem zmeliorowania bagien - terenów niedostępnych dla rolnictwa. Z kolei obserwowany regres powierzchni pastwisk wynikał ze zmian w systemie chowu zwierząt gospodarskich, bądź rezygnacji z terenów o najmniejszej wydajności. Wahania powierzchni sadów związane są natomiast najczęściej ze zmianami koniunktury gospodarczej [GLEBOCKI i in. 2000].

Obecnie w zlewni Kościańskiego Kanału Obry spodziewać się będzie można stopniowego wzrostu zainteresowania użytkami zielonymi. Fakt ten należy wiązać m.in. z korzystnymi, dla tej formy użytkowania ziemi, warunkami ekonomicznymi, którymi Polska została objęta po wstąpieniu do Unii Europejskiej [KOZŁOWSKA 2004]. Na uwagę zasługują zwłaszcza pakiety środowiskowe, a wśród nich renaturyzacja łąk, obejmująca przekształcenia:

- łąk uprawnych w łąki półnaturalne,
- pola ornego (gleby słabe) w TUZ z siewem traw,
- pola ornego (gleby dobre) w TUZ [MORACZEWSKI, JANKOWSKA-HUFLEJT 2003].

W wielu dolinach rzek, także w analizowanym obszarze zlewni Kościańskiego Kanału Obry, łąki i pastwiska zostały bowiem przekształcone w grunty orne bądź w zasiewane łąki o uproszczonym składzie botanicznym. Obecnie renaturyzacja łąk powinna przyczynić się do zwiększenia powierzchni trwałych użytków zielonych [PIEKUT 2003]. Każde z tych działań przynosi bowiem ich wykonawcy ściśle określone korzyści finansowe - dopłaty uzależnione od powierzchni i sposobu przekształcenia użytków rolnych.

Pomoc finansowa przewidziana jest także dla pozostałych form użytkowania ziemi. W zamian za dotacje, wymaga się jednak stosowania metod przyjaznych środowisku (m.in. racjonalne wykorzystanie nawozów mineralnych i naturalnych). Gwarantem odpowiedniego gospodarowania mają być zasady zwykłej dobrej praktyki rolniczej.

W rolnictwie zrównoważonym według KODEKSU DOBREJ PRAKTYKI ROLNICZEJ [2004] także zagospodarowywanie rozłogu gruntów powinno być dostosowane do warunków fizjograficznych, oczywiście z uwzględnieniem wymagań ochrony środowiska. Podstawą planowania rozłogu gruntów powinien zatem być poziom wody gruntowej i położenie pól w rzeźbie terenu.

Prawidłowe przestrzenne zagospodarowanie zlewni z optymalizacją struktury użytków i dostosowanie produkcji rolnej i leśnej do naturalnych zasobów środowiska jest bowiem jednym z podstawowych działań, które mogą przyczynić się do zwiększenia efektywności wykorzystania zasobów wodnych na obszarach rolnych w Polsce, tzn. zwiększenia ilości wody w krajobrazie, wydłużenia czasu przebywania wody w krajobrazie i zwiększenia intensywności jej obiegu. Warto także zwrócić uwagę, że odpowiednia struktura pól uprawnych oraz łąk, zadrzewień, zbiorników wodnych podwyższa zdolności regenerujące (samooczyszczające) danego terenu [KĘDZIORA i in. 2005].

Wnioski

Na podstawie przeprowadzonych analiz danych statystycznych dotyczących obszarów wiejskich gmin położonych w zlewni Kościańskiego Kanału Obry zaobserwowano w latach 1981-2004 zmniejszenie powierzchni użytków rolnych o 4099 ha (3%), z tego 2149 ha (52% ogółu) przypadło na TUZ, a 1812 (44%) na grunty orne. Przy czym wyraźne nasilenie tego procesu nastąpiło po 1996 roku. Nadal jednak jest to

obszar typowo rolniczy (UR stanowią 3/4 powierzchni) z pogłębiającą się (choć nieznacznie) dominacją gruntów ornych. Począwszy od 1997 roku stwierdzono wyraźną tendencję do zmniejszania areалу trwałych użytków zielonych, zwłaszcza pastwisk. Ogółem w porównaniu do 1981 areal TUZ spadł o 12% (pastwiska 20%, łąki 10%). Wraz z wejściem Polski do Unii Europejskiej pojawiły się różne możliwości wspierania działalności rolniczej. W tej chwili trudno jednak wykazać ich wpływ na zmiany w strukturze użytkowania ziemi.

Literatura

GLEBOCKI B., PARYSEK J. J., ROGACKI H. 2000. *Wielka encyklopedia geografii*. Polska. Kurpisz. Poznań: 172-177.

JANKOWIAK J. 2005. *Zmiany użytkowania ziemi w okresie transformacji gospodarki w Polsce*, w: *Ochrona środowiska w gospodarce przestrzennej*. Ryszkowski L., Kędziora A. (Red.) Zakład Badań Środowiska Rolniczego i Leśnego PAN Wydawca PRODRUK Poznań: 115-125.

KĘDZIORA A., RYSZKOWSKI L., PRZYBYŁA CZ. 2005. *Ochrona i kształtowanie zasobów wodnych i ich jakości w krajobrazie rolniczym*, w: *Gospodarowanie wodą w Wielkopolsce*. Kasprzak K. (Red.), Abrys, Poznań: 16-26.

KODEKS DOBREJ PRAKTYKI ROLNICZEJ 2004. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwo Środowiska. Warszawa: 19-20.

KONDRACKI J. 2000. *Geografia regionalna Polski*. PWN Warszawa: 124-158.

KOZŁOWSKA T. 2004. *Stan i możliwości poprawy zmeliorowanych oraz zaniedbanych użytków zielonych*. Wiadomości Melioracyjne i Łąkarskie 4: 186-190.

MORACZEWSKI R. 2006. *Kierunki pracy nad wykorzystaniem trwałych użytków zielonych (TUZ) w produkcji żywności i w ochronie środowiska rolniczego*. Wiadomości Melioracyjne i Łąkarskie 4: 15-16.

MORACZEWSKI R., JANKOWSKA-HUFLEJT H. 2003. *Perspektywy wykorzystania trwałych użytków zielonych po wejściu Polski do Unii Europejskiej*. Wiadomości Melioracyjne i Łąkarskie 4: 213-215.

PIEKUT K. 2003. *Ochrona środowiska przyrodniczego w planie rozwoju obszarów wiejskich na lata 2004-2006*. Wiadomości Melioracyjne i Łąkarskie 2: 60-65.

GUS 2005. *Roczniki statystyczne województw i podstawowe dane statystyczne według miast i gmin (1981-1998)*. WUS Kalisz, Leszno, Poznań; *Roczniki statystyczne województwa wielkopolskiego, Województwo Wielkopolskie. Podregiony. Powiaty. Gminy. (1999-2005)*. US Poznań.

Słowa kluczowe: struktura użytków rolnych, trwałe użytki zielone

Streszczenie

W pracy przedstawiono analizę zmian struktury użytkowania ziemi na obszarach wiejskich gmin zlewni Kościańskiego Kanału Obry w latach 1981-2004. W artykule wykorzystano dane z roczników statystycznych obejmujące 14 podstawowych jednostek administracyjnych (5 wiejskich, 9 miejsko-wiejskich) położonych w jej obszarze, a wchodzących w skład powiatów: gostyńskiego, jarocińskiego, kościańskiego, krotoszyńskiego, leszczyńskiego i śremskiego (województwo wielkopolskie). Łącznie analizą objęto obszar 1890 km², co stanowi 6,3% powierzchni

województwa wielkopolskiego.

W publikacji oceniono zmiany w areale trwałych użytków zielonych, które w 2004 roku zajmowały 16050 ha, czyli 9% powierzchni analizowanych gmin. Obserwując zmieniający się areal trwałych użytków zielonych, podjęto próbę wskazania kierunków dalszych przekształceń struktury użytkowania ziemi oraz perspektywy wykorzystywania łąk i pastwisk ze szczególnym uwzględnieniem możliwości stwarzanych przez programy rolno-środowiskowe.

Oceniono także zmiany krajobrazu rolniczego wynikające z zamiany trwałych użytków zielonych na grunty orne oraz konsekwencje takich działań na możliwości racjonalnego gospodarowania wodą i wykorzystania modernizowanych systemów melioracyjnych w zlewni Kościańskiego Kanału Obry.

PRELIMINARY EVALUATION OF CHANGES
IN THE STRUCTURE OF AGRARIAN LAND
IN COMMUNES IN THE KOŚCIAN CATCHMENT AREA
OF THE OBRA CANAL²

Czesław Przybyła, Karol Mrozik, Iwona Sielska

Department of Land Reclamation, Environmental Development and Geodesy,
Agricultural University, Poznań

Key words: structure of land use, permanent grassland

Summary

Analysis of changes in the structure of land use in the Kościan catchment area of the Obra Canal in the years 1981-2004 was carried out. Data from statistical annals concerning 14 communes (5 rural, 9 urban-rural) located in the studied area which were the part of the following administrative districts: Gostyń, Jarocin, Kościan, Krotoszyn, Leszno and Śrem (in Wielkopolska province) were analyzed. Totally, the analysis included the area of 1890 km² amounting to 6.3% of the total area of Wielkopolska province.

The paper presents changes in the use of permanent grassland which in 2004 included 16 050 ha or 9% of the analysed area. On the basis of changes in the area of permanent grassland, an attempt was made to indicate the trends of further transformations in the use of land and the perspectives of exploitation of meadows and pastures with particular consideration to the possibilities created by agro-environmental programs.

Changes in the agricultural landscape resulting from transformation of permanent grassland into arable land, and the consequences of such changes in relation to the rational water management and the possibility of using modernized land reclamation systems in the Kościan catchment area of the Obra Canal were also the subject of evaluation.

² These studies were performed within the research project no. 2 PO6S 009 27 financed by the Ministry of Science and Informatics Implementation.

Mgr Karol **Mrozik**
Katedra Melioracji, Kształtowania Środowiska i Geodezji
Akademia Rolnicza im. A. Cieszkowskiego
ul. Piątkowska 94
61-691 POZNAŃ
e-mail: karol.mrozik@poczta.fm